

Köpeklerde Kalça Displazisi

*Istanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Cerrahi Anabilim Dalı Başkanı,
Prof. Dr. Serhat Özsoy*

Kalça displazisi ilk defa 1930'ların ortalarında Schenelle tarafından bildirilmiştir. Bu hastalık çift taraflı olarak kalça eklemine kalıtsal çıkığı olarak tanımlanmaktadır. Köpek kalça displazisi büyük ve dev köpek ırklarının en yaygın ortopedik hastalığıdır. Hastalığın gelişiminde kalça eklemine gevşekliliği rol oynar. Hayatın erken dönemlerinde kalça eklemine kısmen çıkmasına izin veren kalça eklemi gevşekliliği, kalça eklemine oluşturan asetabulumun sığlaşması ve femur başının düzleşmesine ortam hazırlar. Daha sonra ise kalça eklemi çevresinde kemik üremeleri ile karakterize olan kemik-eklem dejenerasyonu (osteoarthritis) şekillenir.

Kalça displazisi nedir?

Kalça displazisinin ne olduğunu anlamak için ,etkilediği eklemi anlamak gerekir. Kalça eklemi, bir yuvarlak femur başı ve soket şeklindeki asetabulumdan oluşan bir eklemdir. Normal bir eklemden femur başı soket şeklindeki asetabulum çukurluğu içinde serbestçe döner. Eklem gerginliğini oluşturmak için bu iki kemik ligamentler ile birbirini tutar. Ligamentler femur başını asetabulumla doğrudan yapıştırır. Ayrıca her iki kemiği çevreleyen kuvvetli bir bağ dokudan yapılmış eklem kapsulası vardır. Her iki kemiğin birbirine temas ettiği noktada eklem yüzeyleri mevcuttur. Bu kısım mükemmel bir şekilde yapılanmıştır ve düz pürüzsüz bir yüzeye sahiptir. Normal bir köpekte bu faktörlerin hepsi pürüzsüz ve stabil olan bir eklem meydana getirir.

Hastalık bir yada iki eklemi etkileyebilir. Eklemi destekleyen ligamentler, bağ doku ve kasların gevşekliliği yolu ile meydana getirilir. Çoğu displastik köpek normal bir kalça yapısı ile doğar. Fakat genetik etkiler ve diğer bazı faktörler ile eklemi çevreleyen yumuşak dokular, yavru büyürken anormal bir gelişim göstermeye başlar. Bu gelişmelerin en önemlisi kemiklerin normal yerlerinde tutulamamasıdır. İki kemik arasındaki eklem kapsulası ve ligamentler gerilir ve eklem stabilitesinin kaybolmasına katkıda bulunurlar. Böylece iki kemik arasındaki eklem yüzeyleri az temas etmeye başlar. Eklem içindeki iki kemiğin birbirinden ayrılması subluksasyon olarak adlandırılır.

Kalça displazisinin belirtileri nelerdir?

Tüm yaşlardaki köpekler kalça displazisine ve sonrasında oluşan osteoarthritis maruz kalır.

İlerlemiş olgularda 5 aylık kadar genç yavrularda egzersiz süresince yada sonrasında rahatsızlık ve ağrı gözlenmeye başlar. Bu durum, normal günlük aktiviteler ağırlı olana kadar kötüleşme gösterir. Bu köpekler eğer bir tedavi başlatılmazsa birkaç yıla kadar yürümede zorluk gösterirler. Çoğu hastalarda bununla birlikte belirtiler yaşamının orta ve daha ileriki dönemlerine kadar gözlenmeyebilir.

Köpekler arka bacakların aşırı bükülmesi ve gerilmesine direnç gösteren bir şekilde yürür yada koşarlar. Bu yürüyüş şekli, tavşan zıplaması olarak nitelendirilir. Bu köpekler sabah kalktıklarında yada egzersizden sonra arka bacaklarında sertlik ve ağrı hissederler. Bazı köpekler topallar ve hareket düzeylerini azaltırlar. Hastalığın ilerlemesi ile bu köpekler kas güçlerini kaybederler ve kalkmak için yardıma ihtiyaç duyarlar.

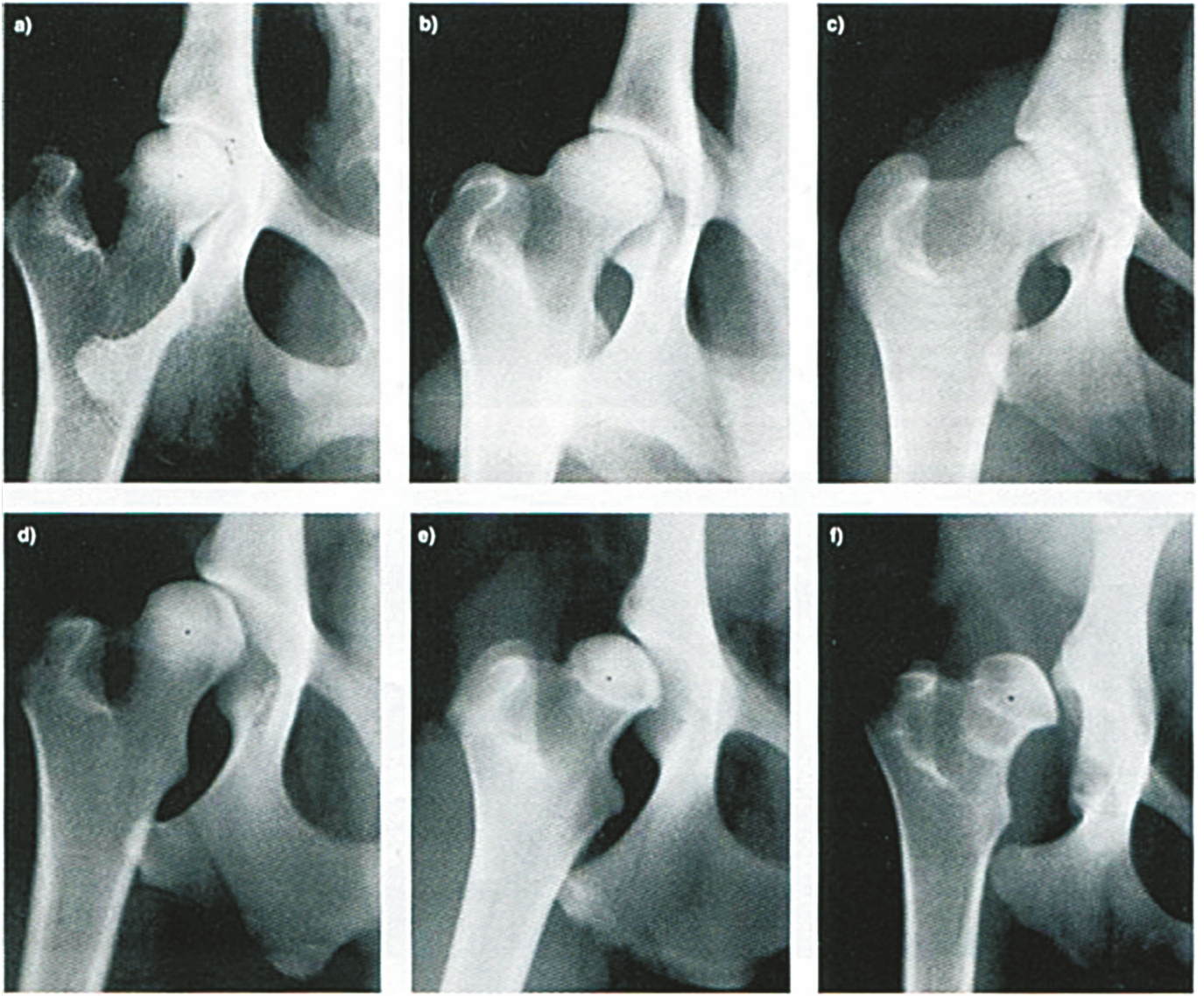
Hangi ırklar en fazla etkilenir?

Kalça displazisi büyük ve dev ırk köpeklerin hastalığıdır. Bu hastalık orta büyüklükteki köpeklerde de görülür ve nadiren küçük ırklarda da rastlanabilir. Hastalık esasen saf ırk köpeklerin hastalığıdır. Eğer hastalığa meyilli iki köpek çiftleşmişse melezlerde de gözlenir.

Alman çoban köpekleri, Labrador retriever, Rottweiller, Great Dane, Golden Retriever ve St. Bernard'larda daha yüksek oranda gözlenir. Greyhound ve Borzoi ırklarında ise hastalığın görülme oranı oldukça düşüktür.

Kalça Displazisinin gelişiminde risk faktörleri nelerdir?

Kalça displazisi kalça eklemine gevşeklilikle meydana gelir. Gevşeme, eklemde anormal aşınma ve erozyon meydana getirir. Sonuç olarak ağrı ve eklem hastalığı (arthritis) gelişir. Tüm araştırmacılar hastalığın oluşumunda genetik faktörlerin etkili olduğu konusunda hem fikirdirler. Eğer bir köpek genetik olarak hastalığı taşıyorsa, hastalık oluşmayacaktır. Seçici-ayıklayıcı üretimle displazi oluşma ihtimali oldukça azaltılabilir. Eğer displazi bulunan iki köpek çiftleştirilirse yavrular taşıyıcı olurlar ama displazi belirtilerini az gösterebilirler yada hiç göstermeyebilirler. Fakat bu köpekler taşıyıcıdır ve daha sonraki yavrularda hastalık ortaya çıkacaktır. Bu nedenle hastalığı tamamı ile yok etmek çok zordur.

Resim1- Kalça displazinin radyografik gelişimi

Beslenme

Deneyisel olarak genetik hassasiyeti bulunan hayvanlarda hastalığın şiddeti birkaç yolla arttırılabilir. Bunlardan biri hastaların aşırı kilo almalarıdır. Fazla ağırlık, eklem gevşekliği ile birlikte eklem dejenerasyonunu arttıracaktır. Aşırı kilolu köpekler bu nedenle daha yüksek riske sahiptirler. Diğer bir sebep ise 3-6 aylık yaşlar arasında yavruların hızlı büyümeleridir. Deneyisel olarak yüksek kalori ve protein verilen ve genetik yatkınlığı bulunan köpeklerde hastalık görülme sıklığı arttırılmıştır. Protein ve kalsiyum düzeylerinin arttırılması ile kalça displazisi düzeylerinde artış olmaktadır.

Egzersiz

Egzersiz diğer bir risk faktörü olabilir. Genetik olarak yatkın hastalar genç yaşta aşırı ekzersiz yaptıklarında hastalık oluşum oranında artış olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda düzenli ekzersiz ve kas kitlesinin korunması hastalık oluşumunu azaltabilir. Örneğin koşma ve yüzme gibi orta dereceli ekzersizler kalça kaslarının direncini arttırır. Frizbe gibi atlama yoluyla

yapılanlar ise eklemi zorlayacağından tavsiye edilmemektedir.

Kalça displazisi nasıl teşhis edilir?

Ağrı ve arthritisi belirtisi gösteren köpeklerde kalça displazisinin tanısı fiziksel muayene ve röntgen çekimi ile yapılır. Eklemdeki değişimleri gösteren belirtiler radyografide kolaylıkla tanımlanabilir. Ayrıca veteriner hekim kalça eklemi'ndeki gevşekliği, germe ve bükme hareketleri ile ağrıyı tespit edebilir. Bununla birlikte muayeneye gelen köpeklerin yaklaşık yarısı fiziksel belirtiler göstermez. Fakat bunlar üretim için kullanılabilirler. Hasta ve sağlıklı köpekleri belirleyebilmek amacıyla farklı tanı yöntemleri kullanılmaktadır.

OFA (Hayvan ortopedi birliği) tarafından kullanılan metot yıllardır standart hale getirilmiştir. Bu birlik 1966 yılında kurulmuştur ve dünyanın en geniş tüm ırk kayıtlarına sahiptir. Bu kuruluş 475.000'den fazla köpek kalça değerlendirme bilgisine sahiptir. OFA

standart radyografi tekniğinde röntgen elde edildiği dönemde köpeğin en az 24 aylık olması gerekmektedir. Dişiler kızgınlıkta iken değerlendirme yapılmaz. Röntgen çekimi için hastaların genel anesteziye alınmaları gerekmektedir. OFA radyolojistleri, eklem bütünlüğü, yarıçıkık, asetabulum kenarı ve oyuğunun durumu, femur başının büyüklük ve yapısı değerlendirilir. Yedi nokta değerlendirme sistemi kullanılarak değerlendirme yapılır. Bunlar; normal kalça (mükemmel, iyi ve fena değil), displazi sınırında, yada displazik (hafif, orta ve ileri derecede) olarak sınıflandırılır. Displazi sınırında yada displazik olanlar OFA üretim numarası alamazlar. Bu seçici üretim programı kullanarak displazili hastalar elenmiş ve mükemmel kalça eklemi oranları artmıştır.

Son yıllarda geliştirilen PennHip yöntemi ile 4 aylık kadar erken yaşlarda bulunan köpeklerde eklem gevşekliği tespit edilerek gelecek yaşlardaki displazi oranları belirlenebilmektedir. Bu amaçla genel anestezi altında özel bir alet kullanılarak köpeklerin distraksiyon (gerilme) ve kompresyon (sıkıştırma) görüntüleri elde edilir ve 0-1 arasında bulunan değerlerde distraksiyon indeksi saptanır. Bu değerlere göre 0-0.3 normal, 0.3-0.6 şüpheli daha üstü ise displazi olma olasılığı çok yüksek olarak değerlendirilir. Distraksiyon indeksi, eklemde gevşeklik derecesini belirtir.

Resim 2-Kalça displazisinin tanısında kullanılan OFA standart röntgen çekimi

Kalça displazisi nasıl tedavi edilir ?

Cerrahi tedavi

Eklem dejenerasyonunun şiddeti ve yaşa bağlı olan birkaç uygulama mevcuttur.

Triple Pelvik osteotomi : Bu yöntem ileri derecede eklem gevşekliği gösteren ve radyografide belirlenen ve genellikle 10 aylık yaşın altında olana köpeklerde uygulanır. Bu işlem pelvis kemiklerinin üç noktada kesilmesi ve yarıçıkık femur başının asetabulumuna girmesini sağlar.

Total Kalça Protezi: Bu yöntem kronik displazili ve osteoarthritis bulunan hastalar için en iyi cerrahi seçimdir. Kalça protezi, ağrıyı ve dejeneratif değişimleri ortadan kaldırarak fonksiyonel olarak normal kalça eklemine tekrar oluşturur. Bu uygulama ile eklem ortadan kaldırılarak yerine protez yerleştirilir. Her iki kalçaya da protez yerleştirilebilir, ancak iki operasyon arasında en az 3 aylık bir süre olmalıdır.

Femur başı ve boynunun eksizyonu: Bu uygulama femur başı ve boynunun kesilerek alınması ve yerinde yalancı bir eklem oluşmasının sağlanması amacıyla gerçekleştirilir. Bu uygulama kalça protezi gibi diğer cerrahi yöntemlerin uygulanmadığı durumlarda geçerlilik kazanır. Zamanla köpeğin ağrısı azalır ve aktiviteleri artar. Ancak tam eklem hareketi ve eklem stabilitesine ulaşamaz. Hafif kilodaki hayvanlarda bu uygulama daha başarılıdır.

Pektineus miyektomisi: Pektineus kası pelvisle femuru birbirine bağlar. Bu kasın kesilmesi ile eklemdeki gerginlik azalarak eklem kapsulası yerine yerleşir dolayısı ile yarı çıkık durum engellenmeye çalışılır. Bu uygulama ağrıyı kısmen hafifletse bile hastalığın gelişimini durduramaz. Son yıllarda fazla kullanım alanı bulamayan bir uygulamadır.

Kalça Displazisinde Medikal tedavi

Son yıllarda kullanılan birçok ilaç, eklem hastalığının tedavisinde ilerlemeler sağlamıştır. Ancak displazinin kalıtsal olduğu düşünüldüğünde bunun gelişimini engelleyecek bir ürün mevcut değildir. Medikal tedavi ağrıyı ve eklem hastalığı gelişimini kontrol etme amaçlı olarak yararlıdır.

Ağırılığın idaresi

Eğer hasta aşırı kilolu değilse, tüm cerrahi ve medikal tedavi yöntemlerinden daha iyi sonuçlar elde etmek mümkündür. Kalça displazili köpeklerin

Resim 3-Kalça protezi uygulaması

çoğunluğu aynı zamanda fazla kiloludur. Hasta sahiplerine köpeklerinin kilolarını azaltmaları her zaman tavsiye edilmelidir.

Egzersiz

Egzersiz önemli bir adımdır. Genç ve aktif köpekler kısa sürelerle yüzme ve tasma ile yürütme şeklindeki kısıtlanmış egzersizler yapabilirler. Daha yaşlı köpekler ise bu aktiviteleri daha kısa süreyle yapabilirler. Kalça displazili köpekler için atlama egzersizleri iyi değildir. Bazı durumlarda çok az egzersiz zararlı olur. Bu nedenle sınırlı ve gerekli egzersizler kullanılmalıdır. Egzersizler günlük yapılmalıdır. Yalnızca hafta sonu fazla egzersiz zararlı olabilir.

Glukozamin ve Kondroitin

Bu iki ilaç son yıllarda insan ve hayvan eklem hastalıklarının tedavisinde sıkça kullanılmaktadır. Glukozaminler, eklem kıkırdığının yapısının korunmasında ve sentezinde önemli bir yapı taşıdır. Kondroitin, glikozaminlerin sentezini geliştirir ve eklem zarar veren enzimleri engeller.

Displazili köpeklerde eklem yüzeyi üzerindeki koruyucu kıkırdak aşınır ve kemiklerin birbirine teması ağrı meydana getirir. Glukozamin ve kondroitin, zarar gören kıkırdakı tamir ederek, yeni kıkırdak sentezi için ihtiyaç olan kıkırdak hücrelerinin şekillenmesine yardımcı olur. Bu ilaçlar ağrı giderici değildir ve yaralı olabilmeleri için en az 6 hafta kullanılmalıdır. Bazı hayvanlarda ömür boyu kullanımları gerekebilir. Bu ilaçlar doğal ürünlerdir ve çok az yan etki gösterirler.

Resim 3

Ağrı kesici ve yangı gidericiler

Bu amaçla pek çok ilaç kullanılmaktadır

Aspirin

Aspirin mükemmel bir ağrı kesici ve yangı gidericidir. Bu ilaç glukozamin ve kondroitin ile birlikte ve uzun süre kullanılabilir. Aspirin mide ve barsak sisteminde kanama ve ülserlere neden olabilir. Böyle bir durumda mutlaka bir veteriner hekime başvurulmalıdır. (İlaç yemekle birlikte verilerek etkileri azaltılabilir)

Carprofen (Rimadyl)

Bu ilaç, osteoarthritisli köpeklerde ağrıyı azaltmak için kullanılır. Çok güçlüdür ve yangı giderici etkiye sahiptir. Doz ayarı iyi yapılmalıdır ve yan etkilerinden sakınılmalıdır. Karaciğer problemleri gelişebileceğinden bir veteriner hekim kontrolünde verilmelidir.

Kortikosteroidler

Bu ilaçlar uzun yıllar ağrı ve yangıyı giderici etkileri nedeniyle kullanılmışlardır. Bunlar güçlü bir yangı gidericilerdir. Ancak kısa ve uzun süreli yan etkilerinden dolayı kalça displazisinde yararlı bir kullanıma sahip değildir.

Vitamin C

Vitamin C kedi ve köpekler tarafından sentezlenir. Bu vitamin antioksidan etkiye sahiptir ve kıkırdak ve kollajen doku (eklem çevresinde bulunur) oluşturulmasında önemli bir besindir. Kalça displazisinin önlenmesinde yararlı etkileri mevcuttur ve fazla dozlarda önemli derecede yan etkileri meydana gelmez.

Kalça Displazisini nasıl önleyebiliriz?

Kalça displazisinin nasıl önlenebileceği ile ilgili pek çok teori vardır. Daha önce tartışıldığı gibi, beslenme, eksersiz ve vücut ağırlığı, kalça displazisi geliştikten sonra dejeneratif eklem hastalığının şiddetinin artışına neden olur. En etkili uygulama ise seçilerek yapılan çiftleştirme ve üretilmektedir. Kalça eklemleri iyi olan köpeklerin çiftleştirilmesi ile displazi oranları oldukça azaltılmıştır. Kalça eklemi mükemmel olan iki köpeğin çiftleştirilmesi yeterli değildir. Bunların yavrularında da hastalık görülebilir. Bu nedenle uzun dönemli bir program uygulanarak sağlıklı yavrular elde edilebilir.